

ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕЛІГІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність теми. Релігія є однією з найстаріших форм суспільної свідомості, яка протягом століть зберігає масову поширеність, що зумовлює її особливе місце в структурі сучасного світу. Протягом часу її існування роль, місце і функції релігії не залишалися незмінними. Кінець ХХ – початок ХХІ ст. стали часом релігійного відродження по всьому світі. На початку ХХІ ст. Україна стала за показником формальної релігійності однією з найбільш релігійних країн Європи; релігія повернулася в публічний простір, зокрема у суспільно-політичному дискурсі згадується її роль у формуванні українського народу.

Мета дослідження: аналіз трансформації релігійних цінностей в сучасному українському суспільстві, з'ясуванні специфіки функціонування інституту релігії в сучасній Україні. Поставлена мета визначає низку завдань, а саме: обґрунтування основних функцій релігії як соціального інституту, виявлення зміни рівня релігійності сучасного населення, розкриття характеру та взаємодія релігії з іншими соціальними інститутами (державою, освітою, правом, громадянським суспільством).

Об'єкт дослідження: релігійна складова духовної сфери сучасного суспільства.

Предмет дослідження: особливості функціонування соціального інституту релігії та релігійних цінностей в сучасному українському суспільстві.

Тема релігії та релігійних цінностей представлена у працях багатьох вчених. Відродження релігійної значущості у сучасному суспільстві обґрунтували: Дж. Бекфорд, П. Бергер, В. Єленський, Х. Казанова, Р. Робертсон, М. Розаті, О. Руткевич, Б. Тернер, Б. Трейнор. Аналіз місця релігії в суспільстві розглядали такі вчені, як Н. Зайцева-Чіпак, С. Здіорук, А. Биченко, О. Вишняк, Н. Гаврилова, В. Докаш, Р. Халіков, О. Козловський, Н. Кочан, С. Сальнікова, Н. Цимбалюк та інші.

Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження складають: системний підхід до аналізу суспільства, а саме вплив релігії, взаємозв'язок та трансформація цінностей у сучасному суспільстві, суспільну обумовленість релігії, її залежність від соціальних процесів та змін в людській свідомості.

В українському суспільстві протягом останніх десятиліть відбувається трансформація усіх соціальних процесів, а саме зміни в державному устрою, в політичній системі, економіці, в сферах освіти, культури, охорони здоров'я. Усі вище зазначені елементи взаємопов'язані та здійснюють взаємовплив на усі суспільні інститути. Одним із відносно нових чинників, що активно бере участь у суспільстві є релігійність.

Релігія є явище складне і багатогранне із непростю історією. Різні сфери людського пізнання, а саме філософія, психологія, соціологія не однаково трактують цей феномен. Релігія є явищем духовним, психологічним, соціальним, виконуючи такі суспільні функції: світоглядну, комунікативну, інтегруючу та ін. Релігія у сучасному світі є універсальним духовним явищем життя суспільства. Вона об'єднує на ґрунті моральних і духовних цінностей, догматів цілі народи, визначає конфесійні ознаки, консолідує громади віруючих, спрямовує їх на боротьбу проти негативних, з точки зору теології, явищ, зумовлює відправлення того чи іншого культу [7, с. 51-53].

Відомо, що Україна є полірелігійною, поліконфесійною державою, де існує значна кількість церков. Проте історія і практика християнства та інших релігійних течій в Україні за останні роки стали предметом гострої полеміки як серед світських аналітиків, так і богословів, священнослужителів та парафіян. Розбудова незалежної Української держави виявила тяжку історичну спадщину, що дісталася Україні в царині церковного життя та державно-церковних стосунків. Уся наша історія переповнена спробами використання церкви як фактора геополітичних змін, намаганням відродити церкву, яка б стверджувала національну самобутність народу та його природне право на свободу.

Сьогодні різні політизовані організації або їх члени, порушуючи Конституцію, внутрішні закони релігійних общин і церкви, втручаються в суто релігійну сферу, проголошуючи об'єктами своїх інтересів специфіку богослужіння церковних общин, їхню конфесійну належність, що викликає численні протести віруючих. Така практика полегшується тим, що широким колам населення України майже нічого не відомо про історію і сучасне становище тих чи інших церков, нетрадиційних конфесій, які діють на терені країни, про їхнє, так би мовити, національне і політичне обличчя. Брак необхідних знань з історії вітчизняної релігії та національної церкви не дає можливості завжди компетентно орієнтуватися в сучасних релігійно-церковних проблемах.

Згідно статті 35 Конституції України: кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культури і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей [4, с. 11].

Трансформація релігійності на сучасному етапі також значною мірою залежить від освіченості і цілеспрямованої діяльності релігійних лідерів. Із переходом до ринкових відносин у всіх сферах соціально-економічного життя країни збільшилося відставання традиційних релігійних церков від темпу і потреб життя. Тому останнім часом Церква почала приділяти більшу увагу соціально-економічним і політичним питанням, у зв'язку з соціальною активністю віруючих, і розглядати їх в контексті релігійних [1, с. 216].

Загалом, релігійні інституції спрямовують свою увагу на просвітницьку, виховну, добродійну діяльність. Нині більшість християнських церков, які діють в Україні, вважають за обов'язок виступати на захист прав і свобод громадян у випадках, коли влада своїми діями спричиняє погіршення соціально-економічного становища віруючих та інших громадян. З одного боку, відбувається адаптація багатьох віроповчальних істин до потреб сучасного віруючого, з іншого боку, – включення Церкви у вирішення соціально-економічних проблем. Церковні організації намагаються спрямовувати свою роботу на соціальні програми, які сприятимуть моральному оздоровленню суспільства, його стабільному соціальному та політичному розвитку. Більшою мірою ця робота спрямована на благодійність [5, с. 10].

Роль церкви в останні роки стала винятковою в Україні. Звертаючись до подій Євромайдану 2013-2014 років, понайпотужніше про себе заявили УГКЦ та УПЦ КП, духовно-історичне джерело та інституційний центр яких знаходиться безпосередньо в Україні. Доля цих церков залежить від долі українського народу та держави, а служіння Богу реалізується через служіння українській людині. Тож їм притаманно почуватися на своєму місці в ситуації української Революції Гідності, де служіння Богу, Україні та Людині є насправді єдиним покликанням [6, с. 87-103].

У ході україно-російського конфлікту останніх років актуалізувалися питання духовно-релігійної безпеки, зокрема держава намагається стати активним гравцем у створенні об'єднаної національної православної Церкви, яка б стала протидією ідеологічному впливу Російської Православної Церкви. Уже на початку 2018 року Україна робить кроки, щоб створити свою помісну церкву, безперечно, на це вплинули воєнні дії з Росією, але це є результатом багатовікової української спільноти. За ініціативи президента Верховної Рада звернулася до Вселенського патріарха із проханням надати

автокефалію Українській церкві. А Томос - документ, який це засвідчує. Українці в грудні 2018 року стають свідками важливої історичної події – надання Томосу - це є доказом того, Православна церква України постала офіційно [2].

Висновки. В ході дослідження ми дійшли до наступних висновків:

1. Трансформація релігійних цінностей сучасного українського суспільства може здійснювати внаслідок самого інституту релігії та через взаємодію з суспільством в цілому.

2. Релігія є явищем духовним, психологічним, соціальним, виконуючи такі суспільні функції: світоглядну, комунікативну, інтегруючу та ін.

3. Загальний стан релігії з погляду її соціально-інституційної ролі можна оцінити як перехідний (перехід від одного стану визначеності системи, до іншого стану визначеності), тобто як стан невизначеності.

Література

1. Головач Н. Трансформація релігійної свідомості в умовах сучасних соціально-економічних процесів українського суспільства : Релігія та Соціум. 2010. №2. 4 с.
2. Залужина А. Релігії та церкви перед викликами інформаційного суспільств. Філософська думка. 2018. №5. С. 121–123.
3. Шурхало Д. Томос для України. Як православні церкви ставали автокефальними. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29554749.html> (дата звернення: 25.03.2019).
4. Конституція України. Станом на 7 вересня 2018 р.: (відповідає офіційному текстові). Київ : «Центр учбової літератури». 2018. 64 с.
5. Парашевін М. Трансформація соціального інституту релігії в сучасному українському суспільстві.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. соц. наук: спец. 22.00.04 «спеціальні та галузеві соціології». Київ, 2019. 10-12 с.
6. Филипович Л. Голос Церкви: аксіологічні виміри релігійної риторики на Майдані 2013–2014 років. Філософська думка. 2016. №4. С. 87–103.
7. Целякова О. М. Соціально-культурна трансформація сучасного українського соціуму: Гуманітарний вісник ЗДА. 2015. №62.
8. Гнасевиц Н. В., Рудакевич О. Етико-правове значення принципу субсидіарності соціальної доктрини католицької церкви: в контексті системи соціального забезпечення України : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20-21 квітня 2018 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2018. С. 290 – 294.